

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Jonstoni Historia Naturalis

Ioann. Jonstoni|| Historiae Natvralis|| De|| Exangvibvs|| Aquaticis|| Libri IV||

Jonston, Jan

Heilbrunna, MDCCLXVII.

VD18 90529022

Titvlvs I. De Testaceis in genere.

urn:nbn:de:gbv:45:1-11100

Corpus tegitur testa obscure castanei coloris; ejusdem coloris est et cauda, nigris striis secundum longitudinem variegata, corpus inferius et exortus crurum et brachiorum interius caerulefcunt, uti et oculi et barba; per totum corpus habet pilos ochrae coloris.

Concha quam inhabitat ferme quatuor digitos longa, turbinata coloris pallide subflavescentis.

Variae autem magnitudinis reperiuntur, plane parvulae, magnitudine minoris pruni, turbinatae et variis tuberculis acuminatis praeditae, pallidae, rufescentes, nigrae, ad litus prope fluvium Paraiba.

GVARICVRV Brasiliensibus, Gammarus vulgo Camaraon; qua-

tuor digitos longus: crura habet sex, tribus internodiis constantia, cum unguiculo in extremitate: anterius par crurum quasi furas habet, crassius reliquis et vicem brachiorum fungens; paulo plus duobus digitis longum, ultimum paulo plus uno, omnia aculeata seu spinosa.

Cirrhos prope os prodeuntes habet sex; duos longissimos, nimirum tres digitos singulos, versus posteriora reflexos; duos unum digitum, et duos semidigitum: sub ore parva tenacula quatuor crassiuscula, et quatuor tenuiora, quibus cibum tenet. Oculi similes reliquis. Color totius fuscus. Cocti eduntur.

HISTORIAE NATVRALIS DE EXANGVIBVS AQUATICIS

LIBER III. DE TESTACEIS.

TITVLVS I.

De Testaceis in genere.

Horat. l. 2.
saty.
Nomen.

Testacea quae vulgo dicuntur, ea alii Testata, Horatius testas, Cicero, belluas nativis testis adhaerentes, Palladius clausa maris animalia, Albertus testudines, plurimi Conchas, et Conchilia dixere. Graeci δ τερακόδεσμα, ac si dicas testaceae cutis animalia, ὅτερεα, quod apud Philosophum invenies, ὅτερεα, ut Athenaeus testatur, ὅτερεα, ὅτερεα κἀ καὶ κογχοειδῆ, quod Strabo scribit, σκληρόδεσμα, λιθόβρινα, quod Empedocli tribuitur, ὅτερεα κἀ τερακόδεσμα, ὅτερεα, seu testaceos pisces, quod apud Suidam, ut illud apud Oppianum legimus, λιχάδας Hesychius et Varinus, κυματοφορτίδας idem, appellavere.

Partes corporis si spectemus, omnibus testa intus laevis aequalisque habetur, Caro item quam Graece spondylum, latine callum dici Hermolaus author est, quam Lunae incremento augeri prodidere quidam. Terrenum illud, quod continet et conservat foris est, hoc calorem leviculum, quia sanguine carent, tanquam furnulus fovet et conservat, et testa dicitur. Non mutant eam, tum quod non moveantur, tum quod non siccantur. Oculos habere negat Aristoteles. Plinius movere etiam, scribit. *Dentes* ipsis primores, et *carnosum* illud, quod proportionatur ad sentiendum cibum, *caput* omnibus infra, plantarum modo. *Stomachus* ori continuo jungitur, isque pro-

Description.

Arist. H. A.
l. 1. c. 9.
Plin. Epist.
136.

proportione magnitudinis exiguus. Hunc excipit *venter*, in quo quod *papaver* dicimus, (*μύρον*) situm. Mox intestinum continuum tendit simplex, originem a papavere illo ducens. Excrementum illud, quod papaver dicimus, continent turbinata omnia sua clavicula, univalvia fundo, bivalvia qua nodo ligantur. Laborant omnia per frigus, et aestum atque exuperantiam temporis pati nequeunt. *Nutriuntur* more plantarum per poros, et quidem humore dulci, si Aristoteli credimus. Ideo eis anni pluvii profunt, Purpuras si excipias. Moven- tur omnia parte dextra, non ad vertiginem sive claviculam, sed in ad- versum.

Vitus.

Arist. H. A.

l. 8. c. 2.

Arist. H. A.

l. 8. c. 20.

Differen-
tiae.

Plin. H. N.

l. 9. c. 33.

Differentias quod spectat, mira in ipsis naturae ludentis varietas. Tot colorum differentiae, tot figurae, planis et concavis, longis, lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cae- sis, in dorsum elatis, laevibus, rugatis, denticulatis, striatis, vertice murica- tim intorto, margine in mucronem emisso, foris effulo, intus replicato, jam distinctione virgulata, crinita, crispa, cuniculatim, pectinatim, im- bricatim, undata, cancellatim reticu- lata, in obliquum, in rectum expansa, praedenfata, porrecta, sinuata, brevi modo ligatis, toto latere connexis, ad plausum apertis; ad buccinum in- curvis. Rondeletius eas brevissime complexus est. Alia ab aliis testae duritia superantur, ut pulmones, Holothuria, Echini, longe minus du- ra testa conteguntur, quam Purpu- rae et Buccina. Alia undique cir- cumtegentur, ut nihil interioris cor- poris tegi possit, ut Ostrea, Tellinae, Pectines. Alia altera tantum parte tes- tam habent, alteri parti testae loco est scopuli pars, cui haeret. Chamae et Dactyli sive Solenes utrisque ex- tremis non integuntur, per quae ca- put et posteriorem partem exerunt. Eorum alia quae undique integuntur: alia turbinata sunt, ut Purpura, Buc- cinum, alia turbinata non sunt, ut con- chae, quae a Gallis Porcellainos vo- cantur. Alia unica concha constant, ut Lepades. Alia duabus, ut Mytuli. Testarum aliae laeves, ut Unguium,

Mytulorum. Aliae asperae, ut Pur- purarum, Buccinorum, Ostreorum, quarum rursus testarum, permagna est in asperitate varietas, quae in sin- gulis declarabitur, etc. Nos ea bre- vissime in Turbinata, Turbines, Bi- valvia et Univalvia distinguimus. *Locus* ipsis mare, quod ita amant, ut apud Aegyptios maris symbola con- chylia haberentur. In mari rubro mira quadam magnitudine augen- tur. Bibacta iisdem referta est, ut et *Plin. H. N.* maris Aegei et Laconici littora. In *l. 5. c. 21.* montibus et remotis procul a mari locis reperiri, nullum dubium. Cau- sas alibi inquiremus. Ad *Temperiem* *Arist. H. A.* spectat, quod plurima eorum algore *l. 8. c. 13.* et aestu lateant. Limaces hyeme, Purpurae et Buccinae canis exortu tricenos circiter dies conduntur. Ae- state tamen potius plures vigent, Pi- rensem Euripum si exceperis, in quo non minus hyeme probantur, quod tum, piscibus alio migrantibus pabu- lentur uberius.

De ipsorum *Generatione* accuratim Aristoteles in libris generatio- num egit, eoque res redit, ut omne genus testatum sponte oriri pronun- tiet. Apertum, inquit, id hinc est, quod navigiis putrescentibus, faece spumosa adnascuntur, et locis multis ubi nihil tale aderat ante, post per in- opiam humoris facto coeno, Ostreae prodire: ut apud Rhodum insulam, cum classis applicuisset, et fictilia pro- jecta essent in mare, tempore post coeno obducto testis, Ostreae in eis reperiabantur. Nihil autem partis genitalis emitti ab iis, argumentum est, quod cum Chii quidem ex Pyr- rha Lesbi insulae Ostreas vivas por- tassent, et in loca quaedam maris re- ciproci aestus, et luto similia dimis- sissent, plures nihilo fuere temporis spatio, quamquam incremento cor- poris plurimum profecerunt. Quae autem ova vocantur, nihil ad gene- rationem conferunt, sed indicium sunt nutritionis melioris, quale in sanguineis pingue est: quamobrem sapore per id tempus praestant, cibo- que laudantur. Quae de Conchis Aelianus scribit, in speciali historia adferemus.

Generatio.

Arist. Gen.

A. l. 3. c. 11.

Arist. H. A.

l. 5. c. 14.

Scalig.

Sensus.

Sensus eis Plinius adimit, tribuit Aristoteles. Purpuris escas putidas Purpurarii emoluntur, acceduntque odore sine dubio illectae ad ipsas. Ungues ad strepitum se subtrahunt, inferiusque sublidere cernuntur, quoties ferramentum sentiunt admove-ri. Exiguo namque extant, reliquo autem toto corpore perinde ac in cubili occiduntur. Natices qui capiunt non adverso, sed secundo flato adeunt, quoties escam persequuntur, nec voce ulla sed silentio agunt.

Antipathia.

Antipathiam cum tonitru habere creduntur, et adhaerescens tempestatis signa sunt.

Ufus.

Adeo olim in *Cibis* adhibebantur, ut inde confirmatum sit adagium, conchyliis viduarum cupedias, et Plinius, luxuriae matrem Conchyliorum, pretia margaritis propemodum aequasse, queritur. Commune omnibus falsum quendam in sua carne succum habere, quo alvum ciere nata sunt: quod si probe assentur, maxime tum falsa evadunt, ut quae succum jam habeant ab igne veluti succensum, et prope dixerim, absumptum. Mollitie tamen et duritie operationis variatur eventus. Venerem invitare certum, unde eam Concha Cyprum vectam quidam, alii e concha natam voluerunt. In *Medicina* quoque locum invenisse in specialibus dicemus.

TITVLVS II.

De Testaceis in specie, et primo de Turbinatis in genere.

SUPERIORE titulo Testaceorum omne genus, in Turbinata, Turbines, conchyliis bivalvia seu διδυρα, et μονώδυνα seu univalvia distinguimus: Turbinata vel in genere, vel in specie considerantur. In genere dicta Turbinata sunt illa, quaecumque in volutas et anfractus seu spiras, quales in praelis et torcularibus visuntur, Testas suas quoquo modo reflectunt. Graeci τρομβώδη vocant, Gesnerus ἐλικοειδή quoque dici posse putat, quod ἑλικας vocent, quas diximus, volutas. At Rondeletio τρομβος in genere pro omnibus Turbinatis sumitur. Turbo autem est id, quod ex amplo et lato paulatim in mucronem definit, cuius figurae est et Turbo luforius. Proprium illis est testam habere continuam totam et unicam, si externa spectemus. Si interna considerentur, quodammodo similem naturam nata sunt omnia, magnitudine autem distant et aliis affectibus, qui excessu comparantur. Quaedam enim, quae maiora sunt, suas quoque partes conspectiores habent: minora autem minus: sic etiam duriora et molliora, et ejusmodi alia alii. Nam quae caro summa a testae ostro exorta est, eam quaedam fir-

miorem quaedam solutiorem habent. Ex ejus medio caput est et cornicula bina; in majoribus proceriora, in minoribus minima. Eximendi capitibus eadem omnium ratio, et perterrefactis contrahendi. Habent quaedam os et dentes, minutos, tenues. Quaedam etiam muscarum more habent proboscidem, linguae speciei. Haec dura est buccinis et purpuris. Nam quemadmodum Tabani et asilus tergora quadrupedum pertundunt: ita his tanta est duritia, ut escarum testas perforent. Subest ori statim venter similis avium ingluviei, qualis est etiam umbilicis. Infra duo candida quaedam, firma, specie mammillari, qualia in sepiis inveniuntur: sed haec solidiora. A ventre gula duplex longa ac papaver usque quod in fundo est. Quae omnia perspicui possunt, in sinu vorticoso testarum. Quod gulae jungitur intestinum est, a qua, continuo tractu fertur totum simplex usque ad exitum, incipi eas a vorticoso sinu, quo papaver continetur, atque inde laxiorum. Est autem papaveris magna pars quasi excrementum in omnibus ostraceis. Inde intestinum reciprocans rursus ascendit ad carnosas partes, atque circiter caput

Arist. H. A.
l. 4. c. 4.